

O'QUVCHILAR TAFAKKURIGA EKOLOGIK MADANIYATNING MOHIYATINI SINGDIRISH ORQALI EKOLOGIK FALOKATNI OLDINI OLISH.

Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna

Panjieva O'g'ilshod Baxodir qizi

Termiz muhandislik texnologiya instituti o'qituvchilari. Termiz, O'zbekiston.

Anotatsiya. Maqolada o'quvchilarda ekologik madaniyatni shakllantirish orqali ekologik muammolarning oldini olish masalasi yoritiladi. Tabiatdagi o'zgarishlarni tushunish va sog'lom muhitni yaratish zarurligi asoslanadi.

Kalit so'zlar: Ekologik tarbiya, ekologik ta'lim, yashil makon ekologik dunyoqarash, amosfera havosi , aholi sog'ligi, tabiatni muhofazasi.

Аннотация: В статье рассматривается формирование экологической культуры у учащихся как способ предотвращения экологических проблем. Подчеркивается важность понимания изменений в природе и создания здоровой среды.

Ключевые слова: экологическое воспитание, экологическое образование, зелёное пространство, экологическое мировоззрение, атмосферный воздух, здоровье населения, охрана природы.

**Preventing ecological disasters by instilling the essence of ecological culture
in students' thinking.**

Ro'ziyeva Nazira Yodgorovna

Panjieva O'g'ilshod Baxodir qizi

**Lecturers at Termiz Institute of Engineering and Technology, Termiz,
Uzbekistan.**

Abstract: The article discusses developing students' ecological culture as a means to prevent environmental issues. It emphasizes the need to understand natural changes and create a healthy environment.

Keywords: environmental education, ecological training, green space, ecological worldview, atmospheric air, public health, nature protection.

KIRISH: O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 30-oktabrdagi “2030-yilgacha bo‘lgan davrda O‘zbekiston Respublikasining Atrof-muhitni ximoya qilish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5863-son farmonida belgilangan vazifalarni bajarish maqsadida unib kelayotgan yosh avlodga fusunkor va jozibali tabiat va nabodotni asrash, avaylash va qadrlash orqali ekotizimlar vaziyati bo‘yicha tarbiya madaniyatini shakllantirish orqali ekotizimlar vaziyati bo‘yicha tarbiya berishning bugungi kamchilik sifatida o‘rganar ekanmiz, bu borada odamning paydo bo‘lgunicha ham, odam ishtiroki bilan ham mavjud bo‘lgan borliq. Fusunkor va jozibali tabiat va nabodot obekti fazo va vaqtda mavjud modda, materiyadir”.

Albatta, bu nafaqat ota-onaning uydagi tarbiyasiga, balki maktabgacha ta’lim va maktab tarbiyasiga ham bog‘liq. Ta’lim poydevori qanchalik yaxshi bo‘lsa, kelajak shunchalik yaxshi bo‘ladi. Uning yo‘nalishlaridan biri sifatida ekologik ta’lim va tarbiyani ham e’tibordan chetda qoldirmaslik kerak. Chunki, ekologik ta’lim va tarbiya bolaning atrof-muhiti, tevarak-atrofi va istiqboli haqidagi tushunchalar bilan chambarchas bog‘liqdir. Yosh avlod tarbiyasining asosiy ijtimoiy omillaridan biri ular o‘sib-ulg‘aygan muhit, tabiatning go‘zalligi, obodonlashtirishdir. Bu ish harbir O‘zbekiston fuqarosi uchun suv va havodek zarur bo‘lishi kerak. O‘quvchilarning sog‘lom va sifatli ta’lim-tarbiya olishi uchun maktab binosi, hovlisi va ichki yo‘laklari, xonalarini ko‘kalamzorlashtirish orqali bezash zarur. Qolaversa, kunning yarmini maktabda o‘tkazayotgan, aqliy mehnat bilan shug‘ullanayotgan yosh avlodning kayfiyatini ko‘tarilishi, maktab hovlisi va uning ichkarisida yetarlicha kislorod, toza havo bo‘lishi muhim ahamiyatga ega. Maktab nafaqat ta’lim muassasasi, balki o‘quvchilarning ikkinchi uyi bo‘lgani uchun ta’lim maskanlarining obod, yam-yashil olam bilan o‘ralgani barchaga ma’qul kelishi aniq. Maktabning atrof hududi va sinf

xonalarining toza-ozodaligi bolaning estetik tuygʻusini uygʻotadi, unda tabiatni sevrishga ishtiyoq paydo boʻladi, bu orqali bola tabiatni sevrishga oʻrganadi.

Esda tutingki, asosiysi ekologik taʼlimni qiziqarli, interaktiv va bolalar hayotiga moslashtirishdir. Qiziqarli faoliyat va haqiqiy dunyo amaliy munosabatlari boshlangʻich maktab oʻquvchilariga doimiy taʼsir koʻrsatishi mumkin. Albatta! maktab oʻquvchilari uchun ekologik taʼlim - bu erta yoshdan boshlab ekologik ongni rivojlantirish va barqaror amaliyotni targʻib qilishning muhim jihati. Bu erda koʻrib chiqilishi kerak boʻlgan baʼzi asosiy fikrlar va manbalar: oʻquvchilari uchun ekologik taʼlimning ahamiyati: Erta xabardorlik: yoshligidan ekologik taʼlimni joriy etish bolalarda atrof-muhitga nisbatan masʼuliyat hissini shakllantirishga yordam beradi.

Hozirgi davrga kelib Yer sayyorasidagi ekologik vaziyatni buzilishi yaʼni tuproq, havo va suvning har xil chiqindilar va zararli moddalar bilan ifloslanishi, oʻsimlik va hayvonlarning foydali turlari kamayib, qirilib ketishi, oʻtloqzorlar, toʻqayzorlar va togʻ yonbagʻirlaridagi buta, daraxtlar hamda qazilma boyliklarning koʻp miqdorda foydalanish kabi vaziyatlar natijasida sodir boʻlmoqda. Mazkur muammolarni oʻrganish uchun avvalo oʻquvchi-yoshlarni tabiatdagi oʻzgarishlarni chuqur tushunishga oʻrgatish, tabiatdagi ekologik muammolarnining kelib chiqish sabablarini aniqlab, salbiy vaziyatlarni tuzatishga ijobiy yondashadigan, tabiat qonunlarini inobatga olibgina qolmasdan, balki shular asosida oʻz hayot-faoliyatini tuzadigan kishilar qilib tarbiyalash muhim ahamiyatga ega.

Mamlakatimiz umumtaʼlim tizimida tabiatni muhofaza qilish boʻyicha olib borilayotgan barcha ishlar bitta asosiy maqsad - yosh avlodni tabiiy muhitning vaziyati va undan oqilona foydalanishda masʼuliyat bilan tarbiyalashga qaratilgan. Darhaqiqat, taʼlim tashkilotida innovatsiyon jarayonlarni tashkil etishning pedagogik shartlari quyidagilardir:

1. Innovatsiyon faoliyatni aks ettiruvchi nazariy va pedagogik qoidalar toʻplamini ishlab chiqish.

2. Ta'lim muassasasining ilmiy tadqiqot salohiyatini shakllantirish.

3. Innovatsiyon faoliyatning asosiy shartlari, menejmentning ayrim jihatlarini, ya'ni ushbu faoliyatni tashkil etishga qaratilgan yangilangan boshqaruv tizimini shakllantirish.

Shu boisdan ham bugungi boshlang'ich maktab o'qituvchilarining oldida kichik yoshdagi maktab o'quvchilari o'rtasida inson va tabiat o'rtasida qarama-qarshiliklarning yo'qligiga yo'naltirilgan tabiatga bo'lgan munosabatni, ekologik ongini shakllantirish vazifasi turibdi. Bunday ta'limning asosiy vazifasi – o'quvchilarda atrof olamga ijobiy shaxsiy munosabatni shakllantirish, shuningdek, bolaning tabiatdagi o'rnini va uni saqlashdagi rolini oshirishdir. Shuning uchun ekologik ta'lim sifatini ta'minlashda metodik ishlar, bu sohada ilmiy izlanishlar ko'lamini kengaytirish, o'qituvchilar uchun metodik qo'llanma va tavsiyalar ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega. "Keng ma'noda" tarbiya – bu obyektiv jarayon bo'lib, jamiyatda xohish-irodaga bog'liq bo'lmasdan sodir bo'ladigan, ijtimoiy jarayon. "Tor ma'noda"gi tarbiya – bolaga kattalar yoki maxsus ijtimoiy institut tomonidan ongli va rejali ta'sir etishdir. Ayniqsa, uzluksiz ta'lim tizimida ekologiyadan integrativ dasturlarni yangi avlodini yaratish asosida o'quvchi-yoshlarni tabiatni muhofaza qilishga o'rgatish dolzarb hisoblanadi. Shu boisdan ham Ye.B. Aydarov "O'quvchilarga bu borada bilim berishda ma'lum bir tizimga asoslangan harakatlarni bugungi kun talablariga javob beradigan qilib foydalanish imkoniyati quyidagi holda beriladi:

birinchidan, ekologik tarbiya to'g'risida – to'liq ma'lumotlar berish;

ikkinchidan, qadriyatlar to'g'risida ma'lumotlar berish va ularni tematikalarga – ajratish;

uchinchidan, ma'lum bir tematikaning – mohiyatini yoritish;

to'rtinchidan, milliy qadriyatlarning – ma'naviy jihatlarini yorituvchi ma'lumotlarni to'plash;

beshinchidan, milliy-ma'naviy qadriyatlarni bir butun tizimga keltirish talab qilinadi" degan xulosaga keladi.

Bizningcha, ekologiyani o'rganish jarayonida o'qituvchilar tabiat hodisalarining sabablari, ob'yektlarning bir-biriga munosabati, tabiat va inson o'rtasidagi muvozanatning buzilishi haqida yaxshi bilimga ega bo'lishi kerak. Ya'ni, ularning atrof-muhitga ijobiy munosabat madaniyatini yuksaltirish asosida tabiatga oid qonuniyatlarni qat'iy o'zlashtirish va ularga rioya qilish, ekologiyaga nisbatan ehtiyotlik bilan axloqiy munosabatni shakllantirishga sharoit yaratib berishi kerak.

XULOSA: Bugungi kun ta'limi faqatgina bilim berishni emas, balki ma'naviy, iqtisodiy tarbiya berishni ham o'z oldiga asosiy maqsad qilib qo'ygan. Binobarin ushbu o'rinda ta'kidlash lozimki, O'quvchilarda tabiatni asrash va e'zozlash orqali ekologik tarbiya berishda o'quvchilarni o'z bilim oladigan maskani va yashaydigan hududlarni, atrof muxitlarini ko'kalamzorlashtirish, mevali va manzarali daraxt ko'chatlarini ekish, xiyobonlarni, suv havzalarini ozoda saqlash, uy hayvonlariga qarash kabi ishlarda kuchi yetgancha qatnashishga jalb etish katta ahamiyatga ega. Zero, o'quvchilarda tabiatni asrash va e'zozlash orqali ekologik tarbiya berishda tabiat haqida gapirayotgan o'quvchi o'zi ham tabiatning bir bo'lagi ekanligini bevosita his qilishi juda muhim.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Kurbanov B. Z. Kholmiraev, M. Rustamov "Ways of forming the foundations of ecological culture in secondary school students" Public education. - Tashkent. - 2010. 104-106. 61.
2. Mahmudov Yu.G'. Handbook of ecology. - Tashkent: Science, 1997. - 42 p.
3. Sultanov P.S Basics of ecology and environmental protection Tashkent state pedagogy Tashkent. - "Music" publishing house - 2007. - 240 p.
4. G. Sultanova. A. Rakhmatullaev, P. Polatov. Chartered Tashkent State Pedagogical University "Ecological education and educational problems of education" (Proceedings of the scientific and practical conference of the Republic. Tashkent – 1999.

5. Sultanov P.S Basics of ecology and environmental protection
Tashkent state pedagogy Tashkent. - "Music" publishing house - 2007. - 240 p.